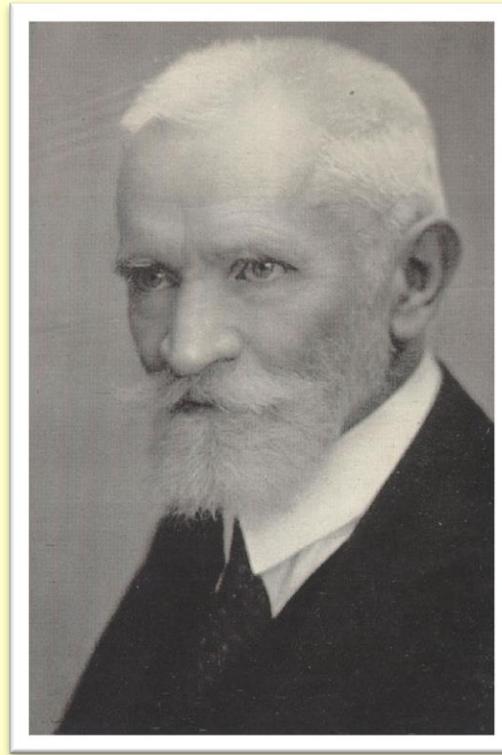

Cholnoky Jenő

Veszprém, 1870. július 23. – Budapest, 1950. július 5.

Magyar földrajztudós, író és tanár.

A Magyar Tudományos Akadémia tagja,
a magyar geográfia legnagyobb tudósainak egyike.

Családi háttere

A család Veszprémbe az 1830-as évek végén került, és majd 100 éven át volt része Veszprém történetének.

A család első tagja, ki ide került Tsholnoki (id. Csolnoky) Ferenc orvos volt (1808-1876) ifj. Csolnoky Ferenc (1853-1941) is orvosként írta be magát Veszprém történetébe.

(Forrás:
www.cholnoky.hu)

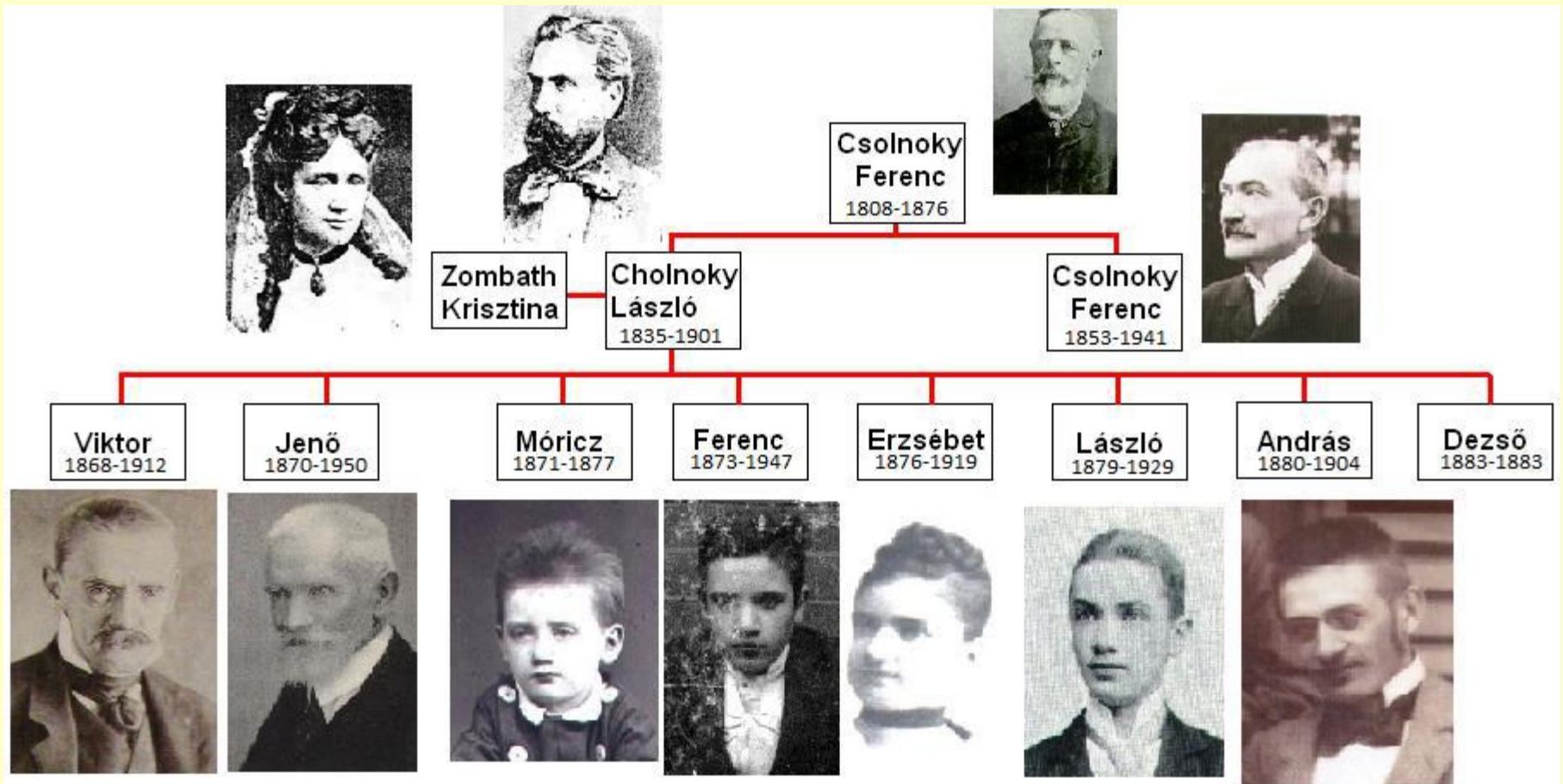
„Nagyapám is orvosa volt a kórháznak 200 frt. évi tiszteletdíj ellenében.

Csak 1894-ben rendezték a dolgot s igazgató főorvossá nagybátyámat ifj. Cholnoky Ferencet nevezték ki.

Az ő igazgatósága alatt hatalmasan kifejlődött a kórház, egész modern berendezésekkel gazdagodott, s ma a vidéki kórházak közt mintaszerű”

(CHOLNOKY J. 1938).

A Cholnoky család veszprémi ága

Forrás:

Rybár Olivér Cholnoky Jenő munkássága és szellemi hagyatéka

Életpályája

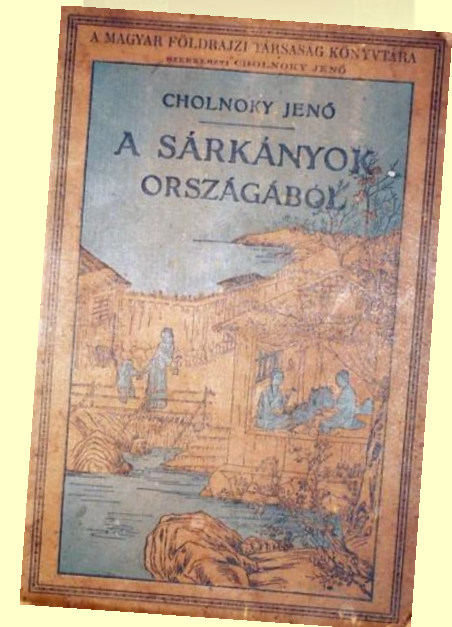
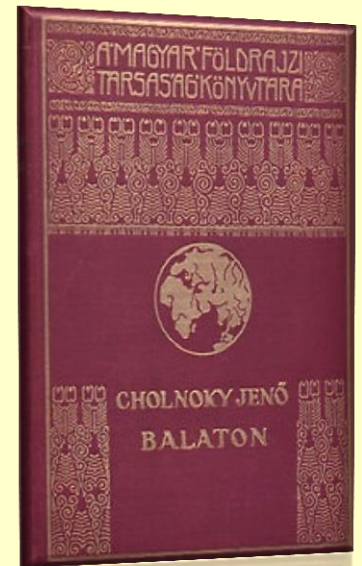
- **1870. július 23-án** született Veszprémben, gyermekként sok kirándulást tett a város, valamint a Balaton körül
- Középiskoláit Veszprémben és Pápán végezte.
- A **Piarista Gimnáziumban** osztályfőnöke és magyar irodalom tanára *Hénap Tamás*, földrajztanára *Czirbusz Géza* volt
- Apja azonban nem a Tudományegyetemre, hanem a **Műegyetemre** íratta be, mondván: a tanárok mind szegények. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, előbb a Műegyetem vízépítési szakán, később filozófiai doktorátust szerzett.
- Közben megismerkedett **id. Lóczy Lajossal**, az akkor már világhírű földrajztudóssal és Ázsia-kutatóval, aki 1894-ben meghívta őt maga mellé asszisztensnek a **Pázmány Péter Tudományegyetem Földrajz Tanszékére**.

Cholnoky Jenő szülőháza (Veszprém, Kossuth u. 7.)
(forrás: Cholnoky Jenő felvétele)

Életpályája

- Lóczy bevonta a múlt század legnagyobb szabású tudományos tájfeltáró vállalkozásába, a **Balaton-kutatásba**
- Itt alapozta meg tudományos hírnevét, ennek eredményeként Lóczy 1896-ban közel két éves **kelet-ázsiai kutatóútra** küldte
 - Kínai útján főként a bazalt lepusztulásformáit, a folyóvölgyeket és futóhomok mozgásának törvényszerűségeit kutatta, de sokat foglalkozott társadalomföldrajzi, építészeti, gasztronómiai stb. megfigyelésekkel is.
- Útjáról hazatérve elvette menyasszonyát, *Barois Petronellát* és a tudományegyetemen kezdett dolgozni tanársegédként, majd adjunktusként
- 1901-ben Lóczyval finn- és oroszországi tanulmányúton vett részt, majd 1903-ban földrajzból doktorált

Életpályája

- 1905-ben tanszékvezetői meghívást kapott a **kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem Földrajz Tanszékére**
- Kolozsvári évei során - többnyire gyalogszerrel - egész Erdélyt bejárta
- A nemzetközi tudományos életből, számos külföldi konferencián és tanulmányúton vett részt:

Dél-Olaszország (1907, Lóczy Lajossal)

Norvégia

Dél-Svédország

Spitzbergák (1910)

Amerikai Egyesült Államok (1912, Teleki Pállal)

- 1919-ben, a románok bevonulásakor menekülnie kellett Kolozsvárról

CHOLNOKY JENŐ
KOLOZSVÁRI HAGYATÉKA

A hagyatékról Térképtár Fényképtár Keresés

Bejelentkezés

- Bejelentkezés

A nap fotója

USA7393.jpg

Bemutató

Katalógus

Vármegyék – album

Külföld – album

Sztereó felvételek

Síkfilmek

Külföldi felvételek katalógusai

<http://hagyatek.cholnoky.ro>

Az országos Turistaegylet nagygyűlése Veszprémben.
Fogadás után a régi vasúti pályaudvar előtt (1926.08.20).

1. Cholnoky Jenő 2. Laczkó Dezső 3. Rhé Gyula 4. Jász Géza

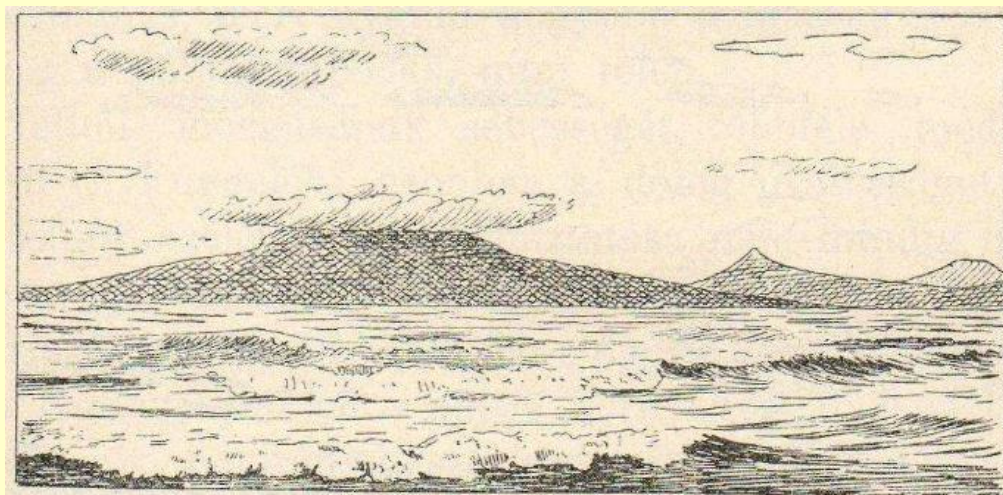
(forrás: Laczkó Dezső Múzeum Adattára Ltsz.:T.F.70.243.)

Cholnoky Jenő, Paál Elemér, Cholnoky Jenőné Fink Ida, és Laczkó Dezső
a múzeumban 1928 szeptemberében

Főbb kutatási területei

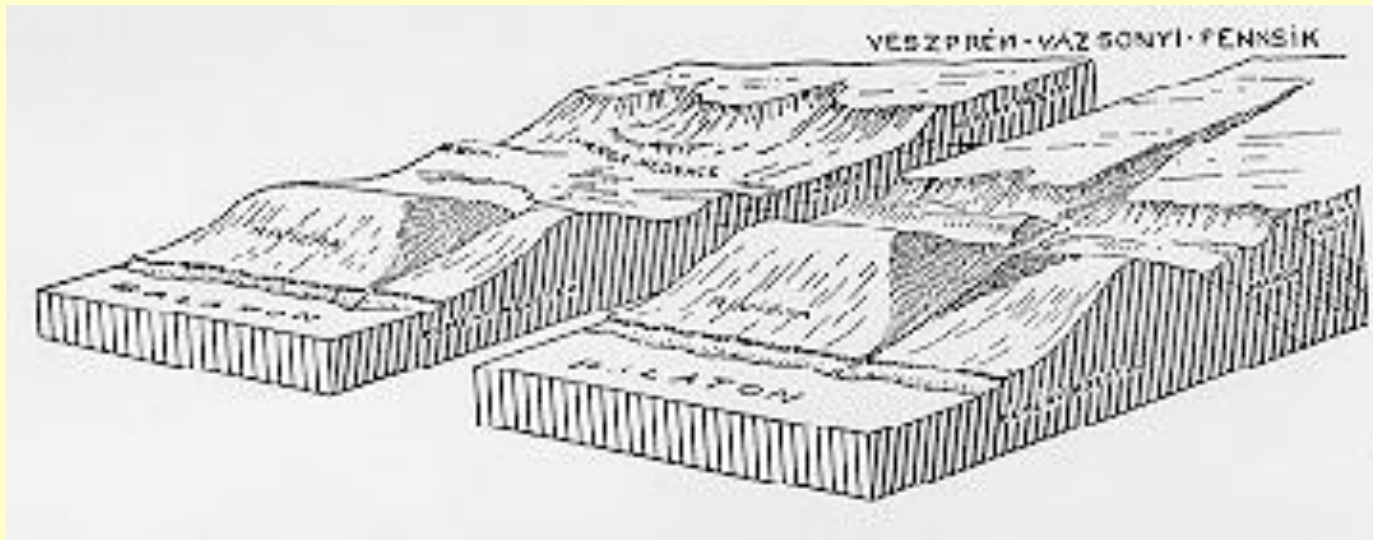
- Meteorológia / Klimatológia – már gyermekként végzett meteorológiai megfigyeléseket, vizsgálatokat. Arácon, nyaralójuk udvarán „meteorológiai állomást” rendezett be hőmérővel, aneroidával, esőmérővel, saját maga szerkesztette szálmérővel és hajszálhigrométerrel. Az 1903-ban megjelent „A levegő fizikai földrajza” az első magyar komoly igényű, általános egyetemi meteorológiai tankönyv. Később felismerte és helyesen megmagyarázta a kora nyári „európai monszunt”.

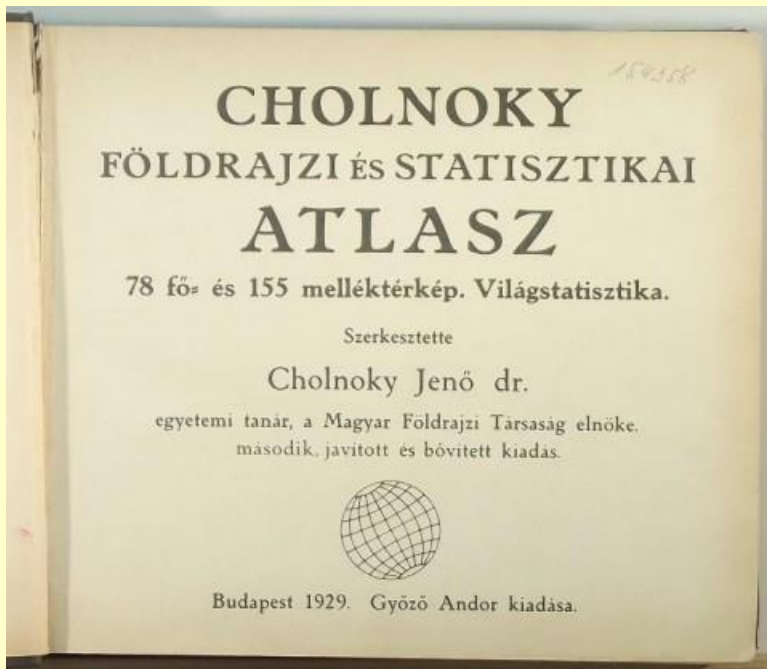
Felhőképződés a Badacsony tetején.

Főbb kutatási területei

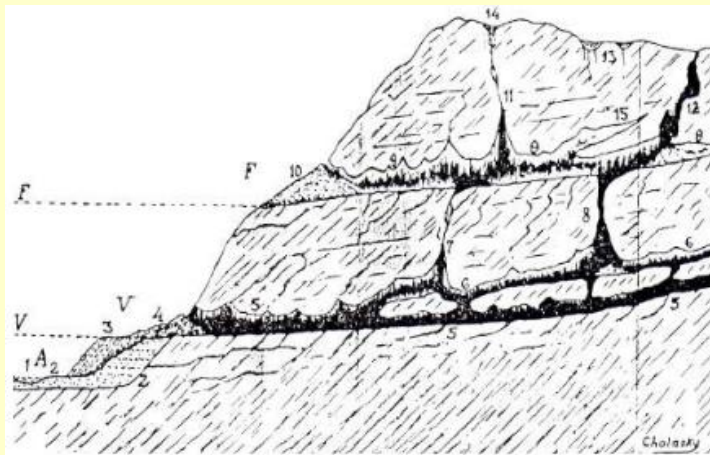
- Hidrogeográfia – a potamológia terén legkiemelkedőbb eredménye a közismert szakaszjelleg-elmélete. A hazai terasz kutatás megindulása is neki köszönhető, ő foglalt állást először a magyarországi teraszok számát, korát és keletkezését illetően. Nagy limnológiai eredményeit a Balaton-monográfiában publikálta.

- Emberföldrajz – értékes tanulmányokat írt pl. az Alföld gazdasági hasznosításának kérdéseiről, az idegenforgalom fejlesztéséről, a természetvédelem fontosságáról, a háborús hadszínterek földrajzi hátteréről, a nagy folyammenti civilizációk fejlődéséről és jellegéről stb. Komplex tájfeldrajzi vizsgálataiban az ember és a természeti környezet viszonyát tanulmányozta a Kárpát-medencében. Külföldi útjai alkalmával részletesen írta le a helyi társadalmi szokásokat, sok helyütt egyedülálló néprajzi anyagot gyűjtött.

- Geomorfológia – már kínai útjáról hazatérve tanulmányt adott ki a futóhomok mozgásáról és a dolomitban megfigyelhető deflációs formákról. A magyar természetföldrajzi szakirodalomban elsőként adott hírt a kifagyás következtében létrejött törmelékformákról, a poligonális tundrák belsejében bekövetkező mozgásokról és a szoliflukció mechanizmusáról. A karsztjelenségek tanulmányozásában jelentős eredményeket ért el, a cseppkőképződés első tudományos magyarázata is a nevéhez fűződik. A morfológiai szintézis kérdésében Davis követője volt.

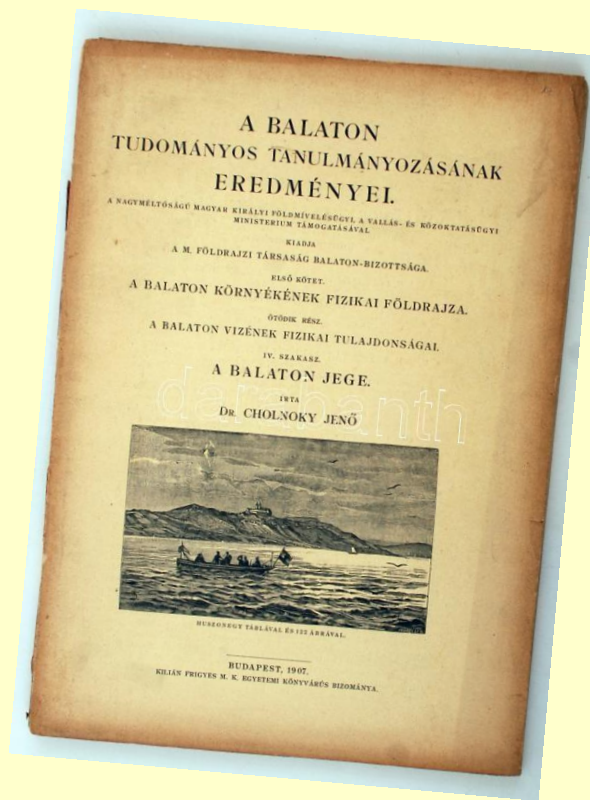
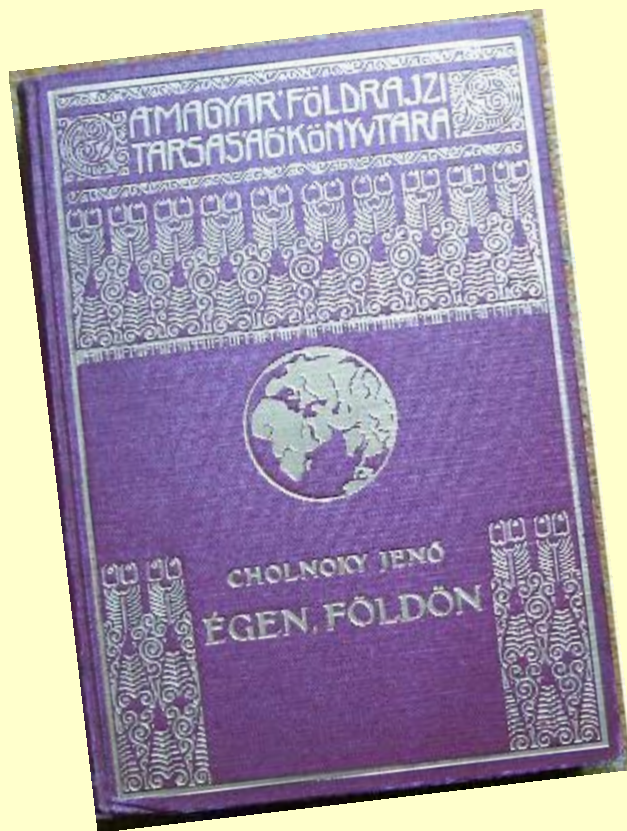

6. ábra: Barlang kialakulása süllyedő erózióbázis esetén
(Cholnoky, 1917).

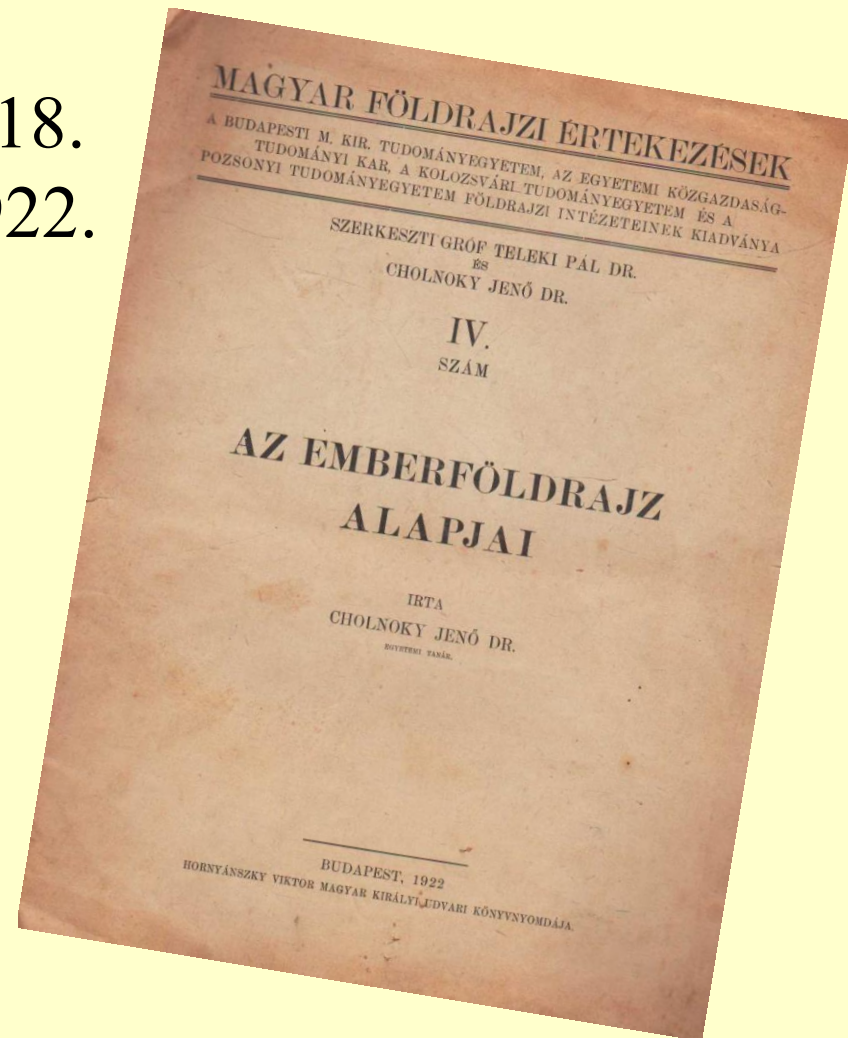
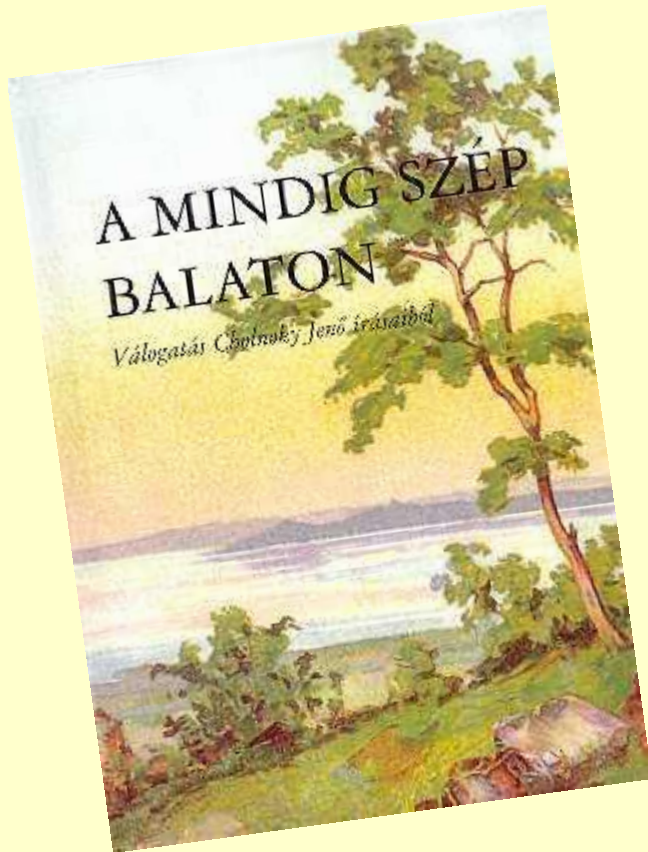
Legjelentősebb művei:

- A Balaton limnológiája, 1897.
- A futóhomok mozgásának törvényei, 1902.
- A levegő fizikai földrajza, 1903.

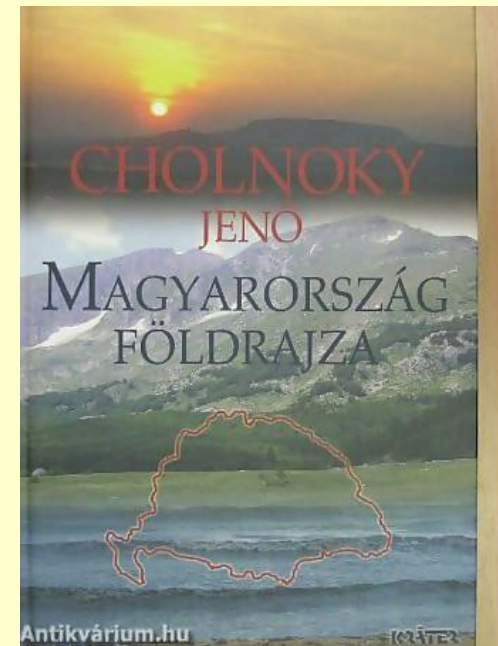
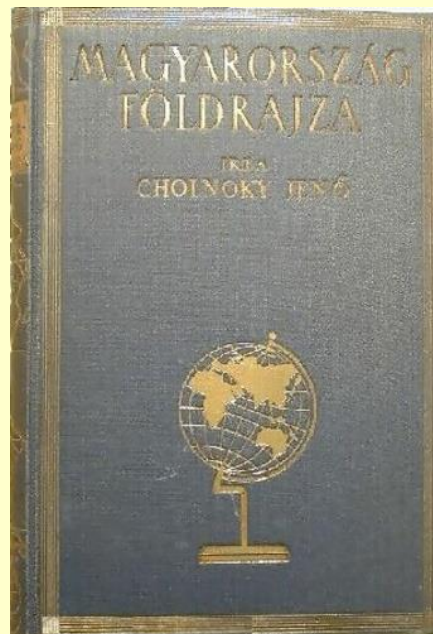
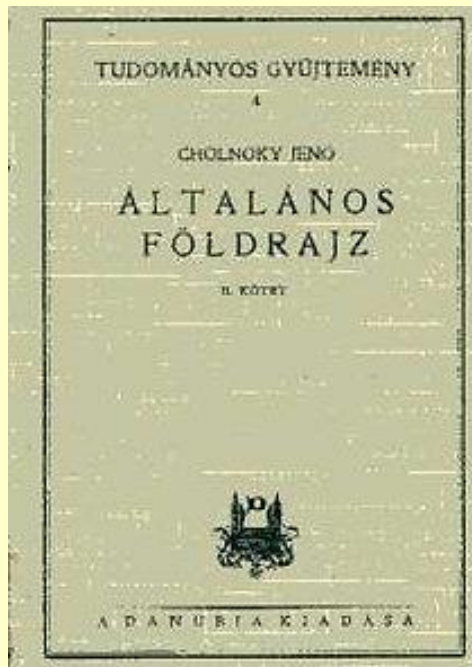
Legjelentősebb művei:

- A Balaton jege, 1907.
- A Balaton hidrográfiája, 1918.
- Az emberföldrajz alapja, 1922.

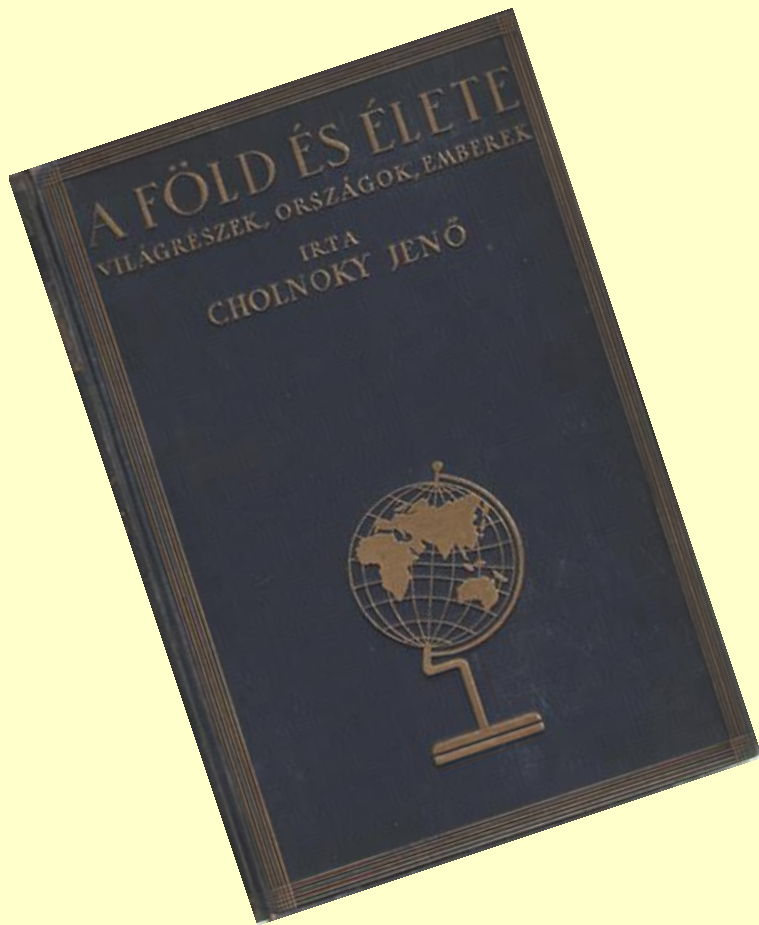
Legjelentősebb művei:

- Általános földrajz I-II., 1923.
- A földfelszín formáinak ismerete, 1926.
- Magyarország földrajza, 1929.

Legjelentősebb művei:

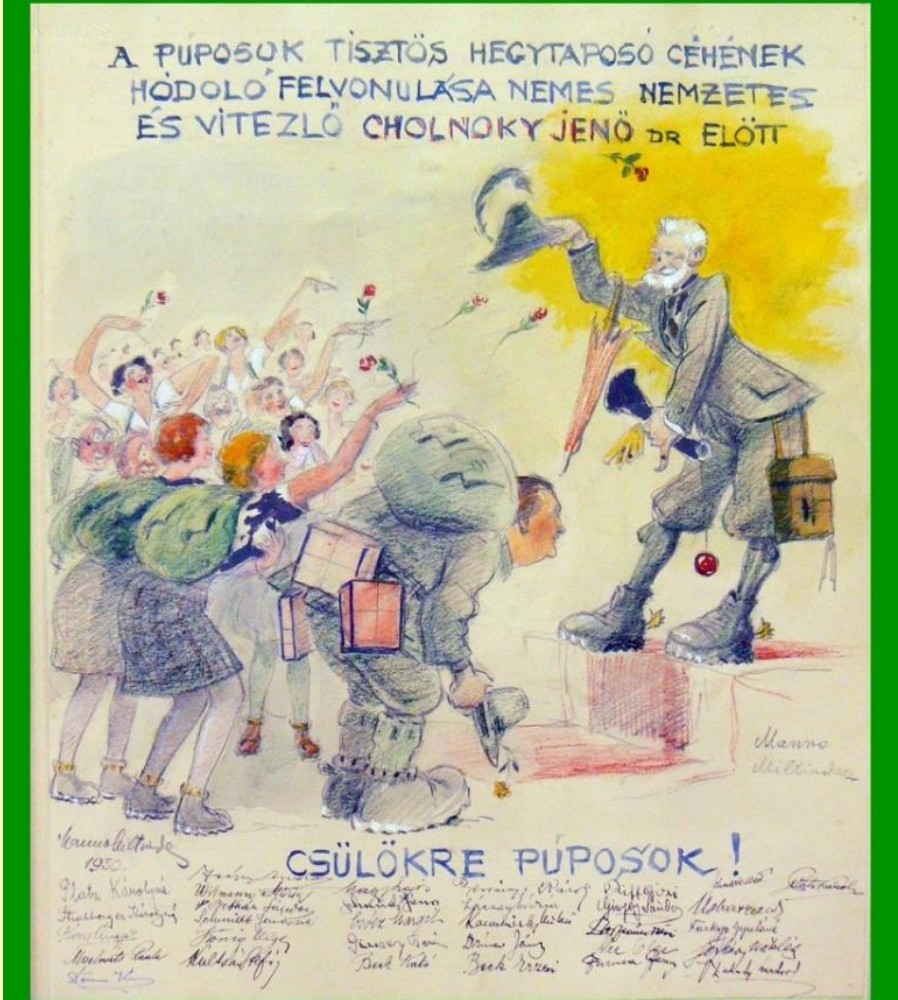
- A Föld és élete (6 kötet), 1936-37.
- A csillagoktól a tengerfenéig (4 kötet), 1940.

A II. világháború kitöréséig betöltött tisztségei:

- *Az Országos Természetvédelmi Tanács* elnöke
- *A Magyar Földrajzi Társaság* elnöke (1914-1945)
- *A Magyar Földrajzi Társaság Balaton-Bizottságának* elnöke (1921-től)
- *A Magyar Turista Egyesület* elnöke
- *A Turáni Társaság* elnöke
- *A Magyar Meteorológiai Társaság* elnöke (1939-1943)
- *A Magyar Barlangkutató Társaság* elnöke (1926-1944)
- *Az Aggteleki Barlang-Bizottság* elnöke
- *A Honvéd Térképészeti Intézet Névmagyarosító Bizottságának* elnöke
- *A Magyar Földrajzi Intézet R. T.-nak* elnöke

- *A Magyar Turista-Szövetség* alelnöke
- *A Balatoni Társaság* alelnöke
- *A Balatoni-Szövetség* alelnöke
- *A Magyar Képzőművészeti Társaság* választmányi tagja (1921)
- Kolozsvár város tiszteletbeli tanácsosa
- *A Magyar Tudományos Akadémia* levelező tagja
- A londoni *Royal Geographical Society* tiszteletbeli tagja (Honorary Member)
- A bécsi *Geographische Gesellschaft* tiszteletbeli tagja
- *Az olasz földrajzi társaság* levelező tagja
- *A szerb földrajzi társaság* levelező tagja
- *A Pennsylvanai Akadémia* külföldi tagja
- *A Török-Magyar Társaság* alelnöke
- *A Magyarhoni Földtani Társaság* tagja (1894-től)

Utóélete

- Szülővárosában, Veszprémben lakótelep és általános iskola őrzi a nevét
- Keszthelyen és Érden mellszobor, Balatonfüreden és Budapesten (a Gyulai Pál utcában található egykori lakóházán) bronz dombormű örökíti meg
- Érden, a Magyar Földrajzi Múzeumban bútoraival berendezett különszoba tiszteleg emléke előtt
- A Bakonyban, Hárskútnál egy víznyelőbarlangot neveztek el róla
- Első feleségétől három gyerekük született:
 - Béla – a botanika híres tudósa
 - Tibor – Kossuth-díjas műegyetemi tanár
 - Ilona

Maradandót alkotott a tudós

AVATÁS Emlékszobát kapott Cholnoky Jenő

FOTÓ: PENOVÁC KÁROLY

A Cholnoky Jenő Általános Iskola az emlékszoba létrehozásával vált igazán méltóvá a geográfus szellemiségének őrzésére

Veszprém (Zsu) – Cholnoky Jenő-emlékszobát avattak és kiállítás nyitottak meg a világhírű földrajztudósról elnevezett veszprémi iskolában.

Az emlékszoba ünnepélyes avatásán *Górné Fazekas Ágnes*, a Cholnoky Jenő Általános Iskola igazgatónője köszöntötte a vendégeket. *Némedi Lajos* alpolgármester elmondta, az iskola eddig is sokat tett a világhírű tudós emlékének ápolásáért, de az emlékszoba létrehozásával válik igazán méltóvá a geográfus szellemiségének őrzésére.

Cholnoky Jenő veszprémi születésű író, földrajztudós, geográfus és tanár, aki a tudomány szinte minden területén maradandót alkotott. Lóczy Lajos tanítványa, aki fáradhatatlanul kutatott, utazott itthon

és a világ számos részén, Amerikától Kelet-Ázsiáig, de lelkes túrázóként, a természet nagy csodálójaként is ismertük. Azok közé tartozott, aki minden idejét a munkának és az alkotásnak szentelte – tudtuk meg *Kubassék Jánostól*, az érdi Magyar Földrajzi Múzeum igazgatójától Cholnoky Jenő munkásságát méltató beszédéből.

Az iskolában kialakított emlékszobában nyílt meg A csillagoktól a tengerfenéig című kiállítás *Rybár Olivér* egyedülálló gyűjteményéből. A vitrinekben látható, többek között ritka Cholnoky-kötetek március 26-ig tekinthetők meg.

A teremben emellett a tudós életútját, munkásságát bemutató tablók, a tőle származó idézetek, kutatásai helyszíneit bemutató képek is láthatóak.

Utóélete

FOTÓ: PENOVÁC KÁROLY

Balás Eszter a szobra mellett, jobbról az unoka, Cholnoky Tamás

Életműve jelentős Felavatták Cholnoky Jenő mellsobrát

Veszprém (mar) – A tudomány egyetemes mércéjével mérve is kiemelkedő tudós, maig meghatározó egyénisége tudományágának, mondta Porga Gyula polgármester szombaton Cholnoky Jenő mellsobrának avatóünnepségén.

A városvezető úgy vélte, hogy a szobor – amely Balás Eszter Munkács-díjas művész alkotása – a tanulás, a tudás és a tudományos munka fontosságára hívja fel a figyelmet. Kiemelte, Veszprém büszke a Cholnokyakra, emléküik elevenen él a városban.

A szoborállítás érdekében tapasztalt összefogást méltatta *Siklódi Levente*, a körzet önkormányzati képviselője, aki szerint méltán lehetünk büszkék a földrajztudósra. A képviselő reményét fejezte ki, hogy a szobor az iskola tanulóit és a városrészen lakók életében fontos szerepet tölt majd be. *Kubassék János*, geográfus, az érdi Magyar Föld-

rajzi Múzeum igazgatója Cholnoky Jenő veszprémi költődéséről, valamint a földrajztudósnak a Balaton tudományos feltárása érdekében végzett munkájáról is beszélt. Hangsúlyozta, a Cholnoky-

Méltán lehetünk büszkék a földrajztudósra

életmű jelentőségét felszázalékosan is bizonyítja. *Rybár Olivér* geográfus, a szobor felállításának kezdeményezője felidézte az alkotás létrejöttének a körülményeit, majd reményét fejezte ki, hogy a szobor és környezete közösségi térként szolgál majd.

A veszprémi avatóünnepségen – amelyen közreműködtek a Cholnoky iskola diákjai – részt vett Cholnoky Jenő unokája, *Cholnoky Tamás* is.

Utóélete

- Hatalmas életművet hagyott hátra,
összesen 741 (!) publikációja született:
 - ebből 53 könyv,
 - 146 tanulmány (különböző tudományos folyóiratokban)
 - 108 értekezés ill. beszámoló a *Földrajzi Közleményekben*
 - 13 dolgozat az *MTA* kiadásában
 - 17 értekezés a *Barlangtani Közleményekben*, 8 a *Magyarhoni Földtani Társulat* folyóirataiban
 - 101 értekezés népszerűsítő folyóiratokban (*Földgömb*, *Turán*, *Ifjúság és Élet*), 45 cikk különböző turista-folyóiratokban
 - egyéb témájú értekezések száma 230, különféle hírlapokban 69 cikke jelent meg
 - az *Új Idők* szépirodalmi folyóiratban 34, a *Vasárnapi Újságban* 51 írása jelent meg
 - 31 tanulmányát külföldi folyóiratok közölték
 - ezeken kívül még 3 atlaszt, ill. térképet is szerkesztett

Felhasznált irodalom:

- Rybár Olivér:
Cholnoky Jenő munkássága és szellemi hagyatéka
- Internetes források
 - <http://hagyatek.cholnoky.ro> Cholnoky Jenő Kolozsvári hagyatéka
 - <http://hu.wikipedia.org>
 - www.cholnoky.hu
 - <http://fsz.bme.hu>
 - <http://geogr.elte.hu>

Köszönöm a figyelmet!